

Grünstein Berta A Deportálás Után

A képen én vagyok tizennyolc évesen, rögtön a deportálás után. Marosvásárhelyt készült a kép, a főtéren, ahogy kimegyünk a Bartók Béla utca sarkánál, ahol van most a Lottó üzlet, ott az udvaron volt egy fényképész, Horváthnak hívták. Emlékszem, hogy akkor úgy csinálták a képet, hogy bebújtak valami lepedőféle alá.

A faluban a huszonöt családból csak három családban jöttek vissza. A házból minden ki volt hordva. Minden, ami fából volt, még a lépcsők és a kút is el volt vive. A szomszédok nem mondtak semmit, és nem is adták vissza, amit otthagytunk. A házban nem laktak közben, csak kihordtak mindent. Fényképeket, papírokat, semmit se kaptunk meg. Az értékeket, az ágyneműt ott hagytuk valakinél Sărătelon, de nem adták vissza. Csak ketten maradtunk apámmal, s előről kellett kezdeni az életet. Nekifogtunk a gazdaságnak, én még meszeltem is, még mintát is festettem a falakra. Eltekintve attól, hogy megvolt a gazdaság, abból még nem lehetett megélni, úgyhogy az apám újra nekifogott a gabonakereskedésnek, és hordta a búzát Besztercére, ugyanazokhoz a malmokhoz. A malmosok, azt hiszem, nem voltak zsidók, de nem vagyok biztos benne.

Egy évig voltam otthon, utána megesküdttem [férjhez mentem], és [Maros]Vásárhelyre költöztem. Apám ott maradt Sărătelon.

Miután hazajöttem, a tizennyolcadik születésnapomat már itthon töltöttem. Két férfi udvarolt nekem egyszerre. Nussbächer, akivel találkoztam Kolozsváron az állomáson, mikor hazajöttünk, a másik Grünstein Jóska, a jövődőlbeli uram volt. Egyidősök voltak, és együtt voltak katonák.

Nussbächer nagyon szerelmes lett belém. A tizennyolcadik születésnapomra hozott ajándékba egy manikűrkészletet és egy képet magáról, olyan volt, mint egy filmszínész, de nekem az uram jobban tetszett. Megmondtam neki, hogy mint testvér szeretem, de férjnek nem. Kolozsváron volt egy bátyja, annak csokoládégyára volt, s egy másik testvére Besztercén volt, és ő akkor ott lakott náluk, annak meg malma volt. Nussbächerék nagyon gazdag zsidó emberek voltak, lovas hintójuk volt. Később átváltoztatta a nevét Alexre. Én nem akartam falun maradni. Azt mondta: "Nem baj, Beszterce tíz kilométerre van. Veszek taxit, autót, sofőrt, amikor akarsz, ott vagy Besztercén. Moziba, színházba, ahova akarsz [oda viszlek]." De nem akartam. Mondtam: "Kolozsváron annyi szép lány van", de ő mondta, hogy neki nem kell egy sem, csak én. Ő olyan hallgatag volt, én meg beszédesebb voltam. Azt mondta, olyan vagyok, mint egy csicsergő madár. De én nem akartam hozzámenni.

A férjemről tudtam már a háború előtt, édesanyámnak volt az unokatestvére, de akkor már családja volt. Bejöttem [Maros]Vásárhelyre, Pirihez, anyámnak a testvéréhez, ő a sógoromnak volt felesége, és itt laktak, a Kossuth utcában. Mi a lágerből jöttünk, nem volt semmi ruhaneműnk. Kellott cipőt, kabátot, mindent csináltassunk, úgyhogy a nagynénimmel együtt mentünk, vásároltunk [anyagot], és megcsinálták. Ott találkoztunk Pirinél. Az anyám öccse, Adolf is akkor készült másodszor megnősülni. Mi, az egész család rokonok voltunk, és úgy rokonok közé nősültek akkor. Azt mondja az uramnak, hogy "Hát, meg kéne nősülni, mert...", és dicsért engem, hogy én jó háziasszony vagyok, és becsületes vagyok. Az uram elvesztette a családját a lágerben, és sokat búsult. S akkor kezdett a férjem is gondolkozni... És én, mivel elveszítettem anyámat és a testvéreimet, ő pótolta. Én tizennyolc éves voltam, ő pedig harminckettő. Olyan meleg lelkű, jóindulatú volt, hogy nem volt sok olyan férj, mint ő. Én azt szerettem meg benne, nem mint férfi, hanem hogy nagyon jólelkű volt. Úgyhogy végül elhatároztam, hogy Grünsteinhez megyek férjhez.

Nussbächer azt mondta, hogy öngyilkos lesz, ha nem megyek hozzá férjhez. Nem vettem komolyan. Sokan mondták, hogy nagyon szép lány voltam. Én nem voltam olyan anyagias, úgyhogy a férjemet választottam, mert ha az lettem volna, akkor a másikat választom. Nussbächer

elment Kolozsvárra, és a testvérének a fürdőszobájában öngyilkos lett. Itt voltam a nagynénimnél, és jött apám, s mondta a nagynénimnek, hogy mi történt, s ők nem merték nekem elmondani... De a végén a nagynénim megmondta... Elállt a szavam. Orvoshoz kellett vigyenek.